

Щ61

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЩЕРБАКОВА Юлія Едуардівна

УДК: 32:008 (043.3)

ЦІННОСТІ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ У КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ
ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

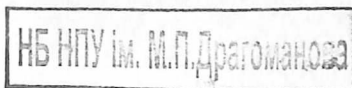
НБ НПУ

100098029

Київ – 2011

8039

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Крохмаль Наталія Василівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, докторант.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Корнієнко Валерій Олександрович,
Вінницький національний технічний
університет, завідувач кафедри
українознавства, політології і права;

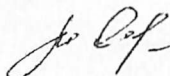
кандидат політичних наук, доцент
Козак Тамара Миколаївна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, доцент
кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться 23 червня 2011 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 20 травня 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.А. Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Набуття Україною незалежності відкрило шлях входження до європейського співтовариства, створення цивілізованого, демократичного суспільства. Вступ до Європейського Союзу визначено ключовим зовнішньополітичним пріоритетом і стратегічною метою України на найвищому державному рівні. Ідентифікація себе з Європою, прагнення інтегруватися в європейські структури та необхідність прискорення цих процесів вимагають від України якнайшвидшого усвідомлення важливості подальшого реформування інститутів політичної системи щодо їх відповідності європейським та світовим стандартам. Таким чином, успішність європейської інтеграції та демократичних перетворень в Україні може бути забезпечена за умови формування та реалізації нової ціннісної системи суспільного світогляду як складової демократичної політичної культури в Україні.

Водночас виникають логічні запитання: що ми можемо запропонувати Європі та світу в цілому, яким є комплекс європейських цінностей, традицій та норм, які ми прагнемо впровадити. Перше запитання скеровує дослідження у бік аналізу стану всіх галузей суспільної життєдіяльності із зазначенням унікальних ресурсів, що формує портрет української держави. Друге закладає необхідність комплексного дослідження, що включає опис та класифікацію європейських цінностей, які, зважаючи на багатотисячлітню історію, здатні допомогти Україні у здійсненні нею демократичних реформ.

Перебуваючи в авангарді світового розвитку, Європа віками формувала цінності, які вже багато років є найбільш привабливими для країн, що не входять у простір об'єднаної Європи. Ці цінності частково були закріплені Декларацією європейської ідентичності, прийнятою Європейським товариством (назва Європейського Союзу, коли він складався з дев'яти країн-учасниць) у 1973 р. у Копенгагені. Ідентичність Європи, згідно з цим документом, базувалась на спільній спадщині, в основу якої покладено наступні цінності: ідентичне ставлення до життя, яке базується на думці про створення суспільства, що відповідає потребам людей; принципи результативної демократії; рівність перед законом; соціальна справедливість та повага до людських прав. Але чи стали задекларовані політичні цінності реально втіленими цінностями об'єднаної Європи? Події останніх років, відзначені провалом голосування за проект Конституції для Європи, продемонстрували наявність суперечностей і конфліктів у внутрішній політиці Європейського Союзу.

У зв'язку з цим *проблематика дослідження* окреслюється наступними контекстами. *По-перше*, в рамках політологічного дискурсу розповсюдження набув підхід до розуміння політичних цінностей як феномену, що відноситься до належного стану речей, на відміну від дійсного, і відображає мету, бажаний результат політичної діяльності, на відміну від цінностей політичного простору, які відображають специфіку вподобань, позицій та диспозицій, потреб та інтересів акторів політичного простору, акторів, які діють у

реальному політичному вимірі та часі, акторів, які ведуть постійну боротьбу за перерозподіл ресурсів «специфічних полів» (за П. Бурдьє – соціальне, політичне, економічне, культурне поле). Вирішення цієї проблеми можливе через концептуалізацію поняття «цінності політичного простору».

По-друге, Копенгагенські критерії, які встановив Європейський Союз у контексті розширення на Схід у 2004 р., у науково-практичному європейському просторі асоціюються зі «спільними цінностями Європейського Союзу», які є орієнтиром для країн, серед яких і Україна, що мають намір приєднатися до європейського співтовариства. Мультинаціональність та мультикультуральність європейської спільноти є постійним рушієм перегляду значення Європи та її спільних цінностей для всього світу. Особливої актуальності ця проблематика набула в останньому десятилітті. Отже, концептуалізація та класифікація понять «загальноєвропейські цінності» та «цінності об'єднаної Європи» представляють собою важливі науково-теоретичні та практичні завдання.

По-третьє, на двадцятому році незалежності в Україні існує досить небагато науково обґрунтованих творчих робіт, у яких на основі відповідних досліджень було створено політичний портрет українців, спираючись на визначені та узагальнені цінності українського суспільства та враховуючи їх трансформацію.

По-четверте, дослідження цінностей у динаміці, з точки зору аналізу їх змінних властивостей у різний час, створює іншу серйозну проблему, пов'язану з прогнозом їх подальшої трансформації. Це у загальному пов'язано з проблемами прогнозування будь-якого соціального феномену. З іншого боку, дослідження трансформації європейських цінностей пов'язано з аналізом перспектив самого Європейського Союзу, як форми реалізації європейської єдності, до якої прагне приєднатися і Україна.

Зазначені наукові проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її структуру і зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась у рамках науково-дослідної роботи «Громадські організації як чинник демократизації суспільства» (державний реєстраційний номер 0108U000361) на замовлення Міністерства освіти і науки України з 2008 по 2010 рр. у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, а також у межах науково-дослідної теми кафедри політичних наук Інституту політології та права Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Проблеми політичної модернізації і трансформації: світовий досвід та українські реалії», що входить до Тематичного плану науково-дослідних робіт НПУ імені М.П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затверджений Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 7 від 31 січня 2008 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 27 березня 2008 року).

Мета дослідження - аналіз впливу цінностей об'єднаної Європи на цінності політичної культури українського суспільства в умовах його демократизації.

Досягнення поставленої мети зумовило виконання таких дослідницьких завдань:

- дослідити цінності як складову політичної культури суспільства;
- розглянути цінності як елемент політичної культури суспільства в історико-політичному контексті;
- визначити підходи, принципи і методи дослідження цінностей об'єднаної Європи у контексті демократизації політичної культури українського суспільства;
- охарактеризувати цінності об'єднаної Європи як елемент політичної культури європейського простору;
- класифікувати цінності українського суспільства як важливу складову політичної культури;
- проаналізувати основні напрями практичного втілення демократичного ідеалу в Україні;
- окреслити перспективи подальшої трансформації цінностей об'єднаної Європи і цінностей українського суспільства у контексті проблеми їх співвідношення.

Об'єктом дослідження є цінності як елемент політичної культури суспільства.

Предмет дослідження – особливості впливу цінностей об'єднаної Європи на процеси демократизації політичної культури українського суспільства.

Методологічною основою дослідження стала сукупність філософських, загальнонаукових і спеціальних підходів та методів, які забезпечили єдність гносеологічного, соціально-філософського та політологічного аналізу формування системи цінностей політичної культури. Основою дослідження є *аксіологічний підхід*, який дозволив комплексно дослідити сутність та природу цінностей. *Діалектичний підхід* дав можливість проаналізувати цінності з точки зору закономірної зміни форм та станів шляхом постійної суперечності між сутністю та явищем, змістом і формою, через взаємний перехід та взаємний вплив матеріального та ідеального у формуванні та трансформації цінностей. А також розглянути взаємовплив економічних, політичних, соціальних та духовних детермінант на політичний простір.

Синергетичний підхід допоміг дослідити політичну культуру як простір взаємодій та взаємовпливів, а також визначити перспективи подальшої трансформації цінностей об'єднаної Європи, Європейського Союзу як інституції, в якій ці цінності на даний час об'єктивуються, а також проаналізувати політичну культуру українського суспільства. Синергетика дозволила взяти за основу дослідження нелінійну парадигму, її принципи та закономірності.

Застосування *системного* методу уможливило декомпозицію системи цінностей політичної культури на ряд підсистем (систем нижчого рівня), які досліджувалися автономно з урахуванням подальшого узгодження мети кожної підсистеми із загальною метою системи, а також створення ієрархії системи.

Комплексний підхід реалізовано в аналізі факторів, що вплинули на формування, зміну і трансформацію певного комплексу цінностей об'єднаної Європи та українського суспільства.

До *теоретичних методів*, використаних у роботі, належать: соціологічний, порівняння, історичний, аналіз та синтез, логічний метод та метод дедукції. *Соціологічний метод* орієнтований на виявлення соціальної обумовленості політики, впливу на неї економіки, культури, ідеології та соціальної структури. *Порівняння та порівняльно-історичний методи* допомогли виявити спорідненість закономірностей формування та розвитку суспільних формацій як середовища формування цінностей майбутньої об'єднаної Європи та українського суспільства, з'ясувати закономірності капіталістичної системи як середовища формування самої об'єднаної Європи й сучасної європейської ідентичності з її ідеологічною, ціннісною складовими. *Аналіз та синтез* дали підстави для визначення змісту та елементів політичного простору, цінностей як таких, зокрема цінностей об'єднаної Європи та українського суспільства, для розгляду історичних передумов формування європейської ідентичності. *Об'єктивно-логічний метод* було застосовано для виявлення загальної лінії, закономірностей розвитку цінностей об'єднаної Європи. *Дедукція* була використана для аналізу політичного простору, ціннісного комплексу з точки зору вмісту цінностей людини, громадянського суспільства та держави.

Серед емпіричних методів дослідження реалізованих у даній роботі: метод побудови сценаріїв, соціологічний аналіз документів у тому числі контент-аналіз. Крім того, у роботі застосовано статистичні дані, наведені, зокрема, Eurostat, а також результати соціологічних досліджень: «European Values Survey»; «European Social Survey»; «Eurobarometer»; «International Social Survey Programme»; Інституту соціології НАН України; Київського інституту проблем управління ім. Горшеніна; Українського центру економічних та політичних досліджень імені О. Разумкова; Українського інституту соціальних досліджень імені О. Яременка; Центру соціального моніторингу; Київського міжнародного інституту соціології, Центру «Соціальні індикатори»; Національного університету «Києво-Могилянська академія»; бази даних міжнародних досліджень – Світового огляду цінностей (World Values Survey), бази даних цінностей С. Райса та вимірювань культур Ш. Шварца.

Наукова новизна отриманих результатів обумовлена як сукупністю поставлених завдань дослідження, так і засобами їх розв'язання. Здійснено комплексне політологічне дослідження процесів еволюції та трансформації системи цінностей об'єднаної Європи та цінностей сучасного українського суспільства у контексті їх взаємовпливів. У межах дослідження отримано результати, які мають наукову новизну і виносяться на захист:

Вперше:

– визначено сутність та зміст поняття «цінності політичного простору», запропоновано авторську інтерпретацію, згідно з якою встановлено відмінність понять «політичні цінності» та «цінності політичного простору». А саме наголошується на тому, що політичні цінності відображають належний стан речей, мету, бажаний результат політичної діяльності, на відміну від цінностей політичного простору, які відображають специфіку вподобань, позицій, диспозицій, потреб та інтересів акторів політичного простору, акторів, які діють у реальному політичному вимірі та часі, акторів, які ведуть постійну боротьбу за перерозподіл ресурсів специфічних полів (економічного, політичного, соціального, культурного);

– запропоновано класифікацію цінностей об'єднаної Європи, критерії якої опрацьовано, спираючись на дані «European Values Survey», «European Social Survey», «Eurobarometer», а також на дані контент-аналізу «Договору, що запроваджує Конституцію для Європи», Лісабонського договору і методу якісного аналізу документів – Копенгагенських критеріїв;

– на основі даних соціологічних опитувань, проведених в Україні, розроблено політичний ціннісний портрет українців, який характеризується наступними рисами: досить низький рівень законслухняності – правовий нігілізм; поєднання бажання налагодження демократичного розподілу між гілками влади поряд із ностальгією за авторитарною владною вертикаллю; сподівання на появу «сильного лідера», здатного виправити прорахунки минулих владних еліт та покращити ситуацію в країні; консолідуючою ідеєю суспільства є «прагнення до істотного підвищення добробуту всіх громадян», помітний вплив також здатна відіграти ідея «рівних прав і співіснування в рамках однієї держави»; незначна кількість залучених до громадських, політичних та професійних організацій; етнічний та національний локалізм, помітний «універсалізм» та «космополітизм»; індивідуалізм особистий, не спрямований на вияв у громадській сфері тощо.

Удосконалено:

– підходи до аналізу політичної культури суспільства через взаємоаналіз з такими поняттями, як політичний простір, політична комунікація, цінності суспільства, менталітет, національний характер, ідеологія, політична свідомість, мотиваційний комплекс (потреба – інтерес – цінність), та норма соціальних реакцій;

– механізм аналізу чинників демократизації політичної культури українського суспільства шляхом екстраполяції цінностей об'єднаної Європи на політичну культуру українського суспільства;

– інструментарій подальших досліджень демократизації політичної культури українського суспільства, динаміки розвитку і трансформації цінностей українського суспільства, удосконалення політичного портрету українців й ідеологічних детермінант політичного вибору через систематизацію комплексу міжнародних закордонних і вітчизняних соціологічних досліджень, статистичних даних реалій українського політичного життя.

Дістало подальшого розвитку:

– дослідження теоретичної та практичної складових проблеми демократичного поступу України; аналіз загальних тенденцій розвитку української держави з пролонгацією існуючих тенденцій на майбутнє, спираючись на існуючі статистичні показники (економічні, політичні, демографічні, культурні та релігійні) та дані соціологічних опитувань, проведених Центром політичних та економічних досліджень імені Разумкова, Інститутом дослідження проблем управління імені Горшеніна, Інститутом соціальних досліджень імені О. Яременка;

– визначення перспектив подальшої трансформації європейських цінностей у зв'язку з інституційною формою їх об'єктивації – Європейським Союзом, що спираються на події останніх років, які розгорталися у світі в цілому та у Європі зокрема й відображені в нормативно-правових актах і періодичних виданнях, а також підтверджені статистичними даними.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі висновки та положення створюють базу для подальшого розвитку політичної науки, зокрема політичної аксіології, поглибленого дослідження проблем стану та трансформації системи цінностей об'єднаної Європи та політичної культури українського суспільства. Ідеї роботи можуть стати настановами та основою для проведення політико-правового, політико-культурного аналізу євроінтеграційних процесів в Україні.

Завдяки своїй спрямованості на вирішення практичних проблем робота може стати корисною для суб'єктів влади, представників громадських організацій тощо. Теоретичні положення дисертації можуть бути використані в роботі органів державного управління, що займаються інформаційно-аналітичною діяльністю.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використано при розробці програм і спецкурсів з політології, філософії політики, держави і права, політичної культури, соціології політики, політичної аксіології.

Особистий внесок здобувача у монографії Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства / [за науковою ред. В. П. Беха]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 680 с., опублікованій у співавторстві, полягає у розробці підрозділу 5.7.: «Природоохоронна сфера діяльності громадських організацій» (С. 415–441), у якому з'ясовано значення природоохоронних громадських організацій у розбудові та демократизації громадянського суспільства та складає І д.а.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дослідження обговорювалися на засіданні кафедри політичних наук Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, на низці науково-практичних та науково-теоретичних конференцій, а саме: Міжнародних конференцій: «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 2007); «Пост(сучасність) і наука: соціологія в пошуках себе та суспільства» (Харків, 2007); «Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій» (Суми, 2008); «Соціологія у (пост)сучасності» (Харків, 2008); «Державне

управління та місцеве самоврядування» (Харків, 2008); «Національно-культурні традиції України у контексті європейської інтеграції» (Запоріжжя, 2008); «Простір гуманітарної комунікації: трансформації академічного дискурсу» (Київ, 2009); Всеукраїнських конференцій: «Політична культура суспільства: джерела, впливи, стереотипи» (Харків, 2008); «Інноваційні стратегії розвитку освіти: філософсько-педагогічний дискурс» (Київ, 2009); «Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії і практики» (Чернігів, 2009); «Університет – позашкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» (Київ, 2010); «Правова культура, правова свідомість і право» (Київ, 2010).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 13 наукових працях, з них: 5 – статті в наукових виданнях, що визнаються ВАК України як фахові з політичних наук, 8 – публікації в інших наукових виданнях.

Структура дисертації. Відповідно до мети і завдань дослідження дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів (поділених на підрозділи), висновків, списку використаних джерел (331 позиція) та 17 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінка, основна частина дисертації – 203 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробки; формулюється мета і завдання, об'єкт і предмет, визначаються теоретико-методологічні основи роботи; розкриваються наукова новизна і практичне значення даного дослідження; окреслюється рівень апробації його результатів; подається структура дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні засади дослідження цінностей об'єднаної Європи у контексті демократизації політичної культури українського суспільства» – визначено сутність та зміст основних понять, що становлять проблематику дослідження, а також окреслено теоретико-методологічні засади роботи.

У *підрозділі 1.1.* – «Цінності як складова політичної культури суспільства» – визначено сутність, зміст, форми, а також в історичній ретроспекції розглянуто підходи до визначення поняття «цінність». Яке визначається як будь-який предмет матеріальний або ідеальний, ідея або інститут, предмет, що існує насправді або є уявним, по відношенню до якого індивіди або групи займають позицію оцінки, приписують йому важливу роль в своєму житті і прагнення володіти ним відчувають як необхідність.

Опрацьований теоретичний доробок з цих питань розділено на чотири групи джерел, які розглядають: соціологічні (Ж. Бодриар, М. Вебер, П. Сорокін, Н. Смілзер та ін.), філософські (В. Бакіров, В. Бех, А. Здравомислов, М. Шелер тощо), психологічні (В. Вундт, Дж. Д'юї, Р. Перрі, Ч. Пірс і т.д.) і політико-правові (П. Бурд'є, В.Горбатенко, В.Корнієнко, І. Лебедєв тощо) аспекти цінностей.

Доведено думку про те, що ми маємо аналізувати реальні предмети і явища політичного простору через призму моральних критеріїв оцінки як реально існуючі цінності певного політичного простору і детермінанти політичного процесу.

Виходячи з діалектико-матеріалістичного розуміння природи цінностей політичного простору та спираючись на концепцію «цінностей-потреб» Стівена Райса, запропоновано наступну класифікацію цінностей політичного простору, властиву суб'єктам політичного простору: авторитет; незалежність; цікавість; схвалення оточуючих; порядок; створення запасів; гідність; ідеалізм; соціальний контакт; сім'я; статус; зведення рахунків; любов; їжа; фізична активність; спокій.

Змістом політичних цінностей є феномен «преференційної детермінації», який полягає в тому, що кожна політична цінність шляхом взаємодії з соціально-політичною реальністю набуває численних контактів, внаслідок чого «розщеплюється» на два елементи – абстрактний і конкретний, відповідно, на ідеальний – той, що є взірцем, політичним ідеалом та реальний – той, який, відображає адаптовані характеристики дійсності. Згодом кожен з цих елементів починає виробляти відповідні ціннісні потреби суб'єктів політичного простору. Система переваг як сукупність елементів групової свідомості і як основа формування політичних цінностей є, таким чином, істотним чинником, що визначає умови ініціювання, детермінації політичного процесу, зокрема демократизації як одного з найважливіших процесів, що розгортається у політичному просторі.

Політична культура є частиною політичного простору суспільства й сама представляє собою простір комунікації та простір продукування і реалізації цінностей, які є вектором, що визначає майбутні зміни політичної культури суспільства. Рух суспільства в процесі демократизації політичної культури передбачає зміну системи цінностей, яка і є тим індикатором, що демонструє рівень демократизації суспільства.

У підрозділі 1.2. – «Цінності як елемент політичної культури суспільства в історико-політичному контексті» – в історичному та політичному аспектах розкрито логіку взаємодії, трансформації та впливу цінностей, зокрема політичних, на політичну культуру суспільства, у тому числі на суспільство перехідного типу.

Було проведено діалектичний аналіз взаємовпливів та взаємоперетинів таких пар категорій, як культура та політика, політична культура та ідеологія, політична культура та менталітет, політична культура та політична свідомість. В основу дослідження покладено роботи таких вітчизняних науковців як: В. Андрущенко, І. Алексеєнко, О. Бабкіна, В. Бебик, В. Бех, В. Буцевиський, І. Варзар, О. Вишняк, Е. Гансова, М. Головатий, Є. Головаха, А. Горбань, Ж. Деркач, М. Дмитренко, В. Добіжа, О. Донченко, Г. Зеленько, А. Карнаух, В. Кремень, І. Кресіна, Л. Лясота, С. Макєв, М. Михальченко, О. Новакова, М. Остапенко, Н. Паніна, І. Поліщук, В. Полохало, М. Процьків, В. Ребкало, Ф. Рудич, А. Ручка, М. Рябчук, В. Храмова, Б. Цимбалістий,

Ю.Шайгородський, М.Шульга, О.Яременко. А також роботи іноземних авторів (Г. Алмонд, Е. Баталов, С. Верба, С. Вятр, К. Гаджиев, Ф. Знанецький, М. Корват, В. Мілановський, Т. Наумова, У. Томас, А. Чередниченко та ін.).

Спіраючись на дослідження «Вектор культурних змін», проведене співробітниками державного університету «Вища школа економіки» (м. Москва) в рамках експертного проекту «Відкрита економіка», було визначено форми цінностей політичного простору. Базуючись на опрацьованих групах цінностей, сучасна політична карта світу була розділена на культурні ареали відповідно до переважаючих в цих країнах цінностях. Було виокремлено сім культурних ареалів: західноєвропейський (1); англomовний (2); південно- і центральноєвропейський (3); латиноамериканський (4); далекосхідний азійський (5); східноєвропейський (6); африканський (7).

У підрозділі 1.3. – «Підходи, принципи і методи дослідження цінностей об'єднаної Європи у контексті демократизації політичної культури українського суспільства» – визначено концептуальні методологічні засади, а саме:

1) найбільш адекватним методологічним підґрунтям роботи є міждисциплінарний підхід, в якому поєднано діалектичний підхід із синергетичною парадигмою. Діалектика дає загальне змістовне уявлення про формування та трансформації, взаємовплив та взаємоперетин цінностей об'єднаної Європи і українського суспільства. Доповнюючись загальнонауковими підходами – системним, інформаційним, аксіологічним та комплексним вони створюють ефективний методологічний ключ для розв'язання поставлених в роботі завдань. Застосування загальнофілософських та загальнонаукових методів дало можливість доповнити картину методологічного аналізу динаміки цінностей об'єднаної Європи історичною ретроспекцією, логічною послідовністю викладання матеріалу, моделюванням різних форм та класифікацій цінностей об'єднаної Європи та українського суспільства.

2) виявлено дві основні тенденції в еволюції взаємодії політичних структур на світовій арені: глобалізація та фрагментація, становлення єдиного цілісного світу й нові форми його розколу. Вони є діалектично протилежними сторонами однієї і тієї ж внутрішньої суперечливої тенденції зростання взаємозв'язку сучасного світу. Зазначені тенденції проявляються в інтернаціоналізації економічного, соціального, політичного простору, а також, у створенні й укріпленні суверенних держав, розвитку національних спільнот і національних рухів, що прагнуть реалізувати свої національні інтереси на міжнародній арені.

У другому розділі – «Праксеологічні засади екстраполяції цінностей об'єднаної Європи на політико-культурний простір сучасної України» – проаналізовано та класифіковано спільні для держав об'єднаної Європи цінності, а також цінності українського суспільства. На основі цього створено політичний портрет українського суспільства і розглянуто проблеми та перспективи впровадження демократичного ідеалу в Україні. Також на базі

аналітичних та статистичних даних опрацьовано сценарії подальшого розвитку цінностей об'єднаної Європи і Європейського Союзу як інституціональної форми закріплення європейських цінностей та політичних цінностей українського суспільства. Теоретичним підґрунтям для вирішення зазначених питань стали роботи іноземних науковців таких як Х. Баба, Ю. Борко, В. Вейта, Ю. Габермаса, Е. Гіденса, Г. Деланті, Р. Інглхарт, В. Магуна, Р. Мейна, Б. Нельсона, Дж. О'Саллівана, А. Пагдена, Л. Пассеріні, Д. Робертса, М. Руднева, Д. де Ружмона, М. Уінтла й інших.

А також роботи вітчизняних науковців: О. Балакіревої, І. Бідзюри, К. Ващенко, В. Горбатенка, Г. Коржова, В. Магуна, І. Рейтеровича, С. Телешуна та інших.

У підрозділі 2.1. – «Цінності об'єднаної Європи як елемент політичної культури європейського простору» – аналіз та класифікацію спільних європейських цінностей проведено з двох основних позицій: по-перше, виходячи з соціологічних опитувань громадян Європейського Союзу, по-друге, з точки зору закріплення європейських цінностей у нормативно-правових документах.

Спираючись на дві хвили «Євробарометру» 2006 та 2008 років, створено змістовний каркас спільних для держав-учасниць ЄС (ДУ ЄС) цінностей. Визначено, що загально визнаними європейськими цінностями на думку самих європейців (27 ДУ ЄС) є: «мир» (45%), «права людини» (42%) та «повага до людського життя» (41%), «демократія» (27%), «законність» та «свобода особистості» (21% в обох випадках), «рівноправність» (19%) та «толерантність» (16%), «солідарність» (13%), «самореалізація» (11%), «повага до інших» (9%), «релігія» (7%).

Серед майбутніх цінностей-завдань Європейського Союзу європейці зазначають: «боротьбу з ростом цін»; «підтримання порядку в країні»; «надання людям можливості більше говорити у рішеннях уряду»; «захист свободи слова». Визначено також три цінності, які, на думку європейців, є найбільш важливими для ЄС – «права людини», «мир», «демократія».

У підрозділі запропоновано авторську *узагальнену класифікацію цінностей політичного простору*, яку структуровано за наступними критеріями: *ступінь усвідомлення* (раціональні, ірраціональні цінності); *ідеологічні переконання* (крайні націоналістичні – фашистські; центристські (консервативні, ліберальні); соціалістичні; та цінності крайнього соціалізму – комуністичні)); *структурний критерій* (цінності мікрорівня – цінності громадянина, цінності мезорівня – цінності малої соціальної групи, наприклад клану, цінності макрорівня – цінності суспільства, політичної системи та цінності мегарівня – цінності глобального політичного простору); *джерело походження цінностей* (матеріальні та ідеальні); *види полів* (економічні, політичні, соціальні, культурні); *призначення цінностей* (цінність-мета; цінність-засіб; цінність-потреба; цінність-переконання).

Також у роботі подано авторську *класифікацію політичних цінностей об'єднаної Європи*, побудовану на основі двох основних критеріїв – зміст

цінності та її форми реалізації цінності. Класифікація виглядає наступним чином: «мир» – особиста безпека, політична безпека; «права людини» – право приватної власності, право обирати та бути обраним; «повага до людського життя» – проявляється у ставленні до людини з боку різних інституцій (міліції, медичних закладів, органів державної влади); «демократія» – поділ гілок влади, розвинена політична участь «пасивних» суб'єктів політичного простору; «свобода особистості» – свобода слова, поглядів, вибору; «законність» – пріоритет закону над політикою, правова держава; «рівноправність» – де-юре рівні можливості, де-юре рівність всіх перед законом; «толерантність» – форма прояву характеризується сферою застосування: культурний, духовний простір – толерантність щодо відмінного віросповідання і т.д.; соціальний простір – толерантність у поглядах на статеве життя і т.д.; в політичному просторі – толерантність до різних ідеологічних переконань і т.д.; в економічному просторі – толерантне ставлення до людей, які мають значні фінансові статки і т.д.; «солідарність» – солідарність за політичною ознакою – політичний рух; солідарність за професійною ознакою – профспілка тощо; «самореалізація» – існування класових, обмежень самореалізації; розмиті кордони між класами, розмита класова свідомість – розширені кордони самореалізації; «повага до інших культур» – расова рівність-нерівність, відсутність-наявність етнічної дискримінації тощо; «релігія» – система Абсолютних правил, істин; система ідеологічних переконань, які витісняючи релігію, здатні пояснити світобудову – комунізм тощо.

У роботі презентовано результати проведеного автором контент-аналізу «Договору, що запроваджує Конституцію для Європи» з точки зору закріплених у ньому спільних європейських цінностей. Зроблено висновок про домінування на даний час економічних та політико-правових засад європейської інтеграції. Культурну спорідненість європейських народів варто розглядати як похідну від зазначених вище засад. Інформаційну увагу цій детермінанті європейської інтеграції в документі було приділено незначну. Наразі Європа піклується про безпеку та економічну стабільність, що чітко відображено в Конституції. Цей Конституційний проект можна назвати політичним, адже переважна більшість питань стосується структури та функцій політико-правових інституцій ЄС.

У підрозділі 2.2. – «Класифікація цінностей українського суспільства як важливої складової політичної культури» – спираючись на масштабний міжнародний проект (European Social Survey) «Європейське соціальне обстеження», реалізований у 2004-2005 роках у 23 країнах ЄС та Україні, окреслено ціннісний портрет населення України у порівнянні з більшою частиною населення Європи. Список цінностей, покладений в основу дослідження був сформований Ш. Шварцем і містив 10 «латентних мотиваційних типів цінностей»: влада; досягнення; гедонізм; стимуляція; самостійність; універсалізм; доброзичливість; традиція; конформність; безпека. Результати дослідження виглядають наступним чином:

1) цінності українців мають певні відмінності з середніми їх значеннями у Європі: цінності Безпеки, Традиції, Конформності та Влади виражені в Україні помітніше, а цінності Самостійності, Гедонізму, Стимуляції й Доброзичливості виражено слабше. Окрім того, Україна випереджає інші країни за одним із компонентів Самоствердження, а саме за тим, де у фокусі – багатство, повага і влада над людьми, але не активна самореалізація та самовідданість;

2) загальна конфігурація статистичних відмінностей українців вимальовує образ людини, якій притаманна надмірна обережність (або навіть страх), потреба в захисті з боку сильної держави, консерватизм, прагнення «не виділятися» і страх перед соціальним осудом. Відповідно, у цієї людини порівняно слабо виражені потреби в новизні, творчості, свободі й самостійності. Водночас така людина прагне до багатства й влади, а також до особистого успіху й соціального визнання. Сильна орієнтація на індивідуальне самоствердження знижує готовність цієї людини піклуватися навіть про тих, хто її безпосередньо оточує;

3) у результаті дослідження з'ясувалося, що Україна справді неоднорідна в сенсі цінностей, і що статистично значимі відмінності між різними частинами України існують за всіма індексами, крім двох – Конформності та Самостійності. З опису статистично значимих відмінностей виявлено, що найбільша різниця у цінностях, які сповідує населення, існує не між Заходом і Сходом, а між Заходом і Центром України. Варто відзначити, що відмінність у цінностях мешканців східних і західних регіонів дуже незначна. Таким чином Схід ціннісно ближчий Заходу, ніж Південь, а тим більше Центр України.

Аналіз результатів досліджень Київського інституту проблем управління ім. Горшеніна «Моральність українського суспільства» дав можливість створити політичний портрет сучасного українця, у якому поєднані такі ознаки: 1) досить низький рівень законслухняності – правовий нігілізм; 2) розбудова правової держави не є однією з пріоритетних цінностей, радше ідеалом; 3) поєднання бажання налагодження демократичного розподілу між гілками влади поряд із бажанням реставрації авторитарної владної вертикалі; 4) фіксація цінності суверенної незалежної української держави поряд зі зростанням кількості тих, хто через постійні суспільні негаразди не підтримав би незалежність України (йдеться про референдум 1991 року); 5) сподівання на появу «сильного лідера», здатного виправити прорахунки минулих владних еліт та покращити ситуацію в країні; 6) консолідуючою ідеєю суспільства є «прагнення до істотного підвищення добробуту всіх громадян», помітний вплив також здатна відіграти ідея «рівних прав і співіснування в рамках однієї держави»; 7) переважна аполітичність та незацікавленість політикою; 8) відсутність стійких політичних уподобань; 9) переважне небажання відстоювати гарантовані де-юре, але потурані де-факто права; 10) незначна кількість залучених до громадських, політичних та професійних організацій; 11) перевага «національної ідентичності» над іншими її видами; 12) етнічний та

національний локалізм, помірний «універсалізм» та «космополітизм»; 13) дуже незначна довіра людей до представників інших релігійних конфесій та іншої національності; 14) проявляються тенденції нетолерантності у вирішенні соціальних проблем расових, національних та етнічних меншин, що проживають на території України; 15) невизначеність з приводу лібералізації економічного ринку; 16) орієнтація на врегулювання суспільних проблем з боку держави, а не громадянина; 17) домінування підданського типу політичної культури; 18) лібералізація свідомості, переважання думки про те, що всі громадяни мають бути рівними перед законом, мати рівні права, а матеріальний рівень має залежати від праці і здібностей; 19) помірковані патріотичні почуття з тенденцією до зростання; 20) індивідуалізм особистий, не спрямований на вияв у громадській сфері.

У підрозділі 2.3. – «Основні напрями практичного втілення демократичного ідеалу в Україні» – здійснений аналіз показує, що система демократичних цінностей в українському суспільстві ще не є такою, яку розділяє та підтримує своїми діями більшість громадян. Вона не є і такою, яка має реальну підтримку з боку політичної сліти. З одного боку, досить динамічний, а з іншого – непослідовний, без чітких цілей та механізмів їх досягнення, пострадянський етап функціонування українського суспільства сформував лише підґрунтя для розбудови системи демократії як механізму, що може забезпечувати принципи свободи, правової держави, дієвості конституції, соціальної рівності, справедливості, зменшувати ризики помилок у виборі лідерів, забезпечувати взаємодію тріади «державна – народ – влада». Сама система механізмів демократії перебуває в стані початкової розбудови та незабезпеченої легітимності.

Серед сучасних ризиків української держави – гра на цінностях, у тому числі й демократичних, тенденції до посилення ностальгії за «сильною владою» та схильність до патерналістських настроїв, політизація суспільного життя, замість формування громадського суспільства відбувається формування суспільства громадянської незгоди. У цьому контексті актуалізуються потреби формування національної гордості, почуття особистої відповідальності, перспективної системи цінностей, згуртованості (консолідації) та подолання нової хвилі апатії, розчарування, соціальної безініціативності, почуття невпевненості та незахищеності.

До пріоритетів, які зможуть забезпечити розвиток українського суспільства, слід віднести посилення реальних демократичних процесів, зростання активності громадянських ініціатив, формування механізмів участі народу в прийнятті рішень та забезпечення зворотного зв'язку «влада – народ», прозорості у діяльності органів державного управління.

У підрозділі 2.4. – «Перспективи подальшої трансформації цінностей об'єднаної Європи і цінностей українського суспільства: проблеми співвідношення» – спираючись на аналітичні та експертні дані зокрема з питань міжнародної політики, а також на статистичні дані сформувано сценарії

подальшої трансформації цінностей об'єднаної Європи у зв'язку із розвитком інституційної форми їх закріплення – Європейського Союзу.

Суть першого сценарію полягає у наступному: ЄС внаслідок світової економічної кризи і втрати світової першості з боку США, що відповідно, відкриває можливості для встановлення такої першості з боку інших держав, поступово буде втрачати свій вплив на національні держави-члени, перш за все на найрозвинутіші, постіндустріальні (Франція, Німеччина, Люксембург, Велика Британія), яким вигідніше буде поза межами Союзу і з точки зору економіки, і з точки зору збереження національного суверенітету. Вихід цих країн з ЄС (частковий або повний) знецінить сам ЄС і позбавить такі країни, як, наприклад, Польща чи Болгарія економічної стимуляції їх власних національних економік. Згодом ЄС перетвориться на зразок Ліги Націй - структуру, яка не здатна впливати ні на міжнародні процеси, ні на функціонування держав-членів.

Основними аспектами другого сценарію є встановлення ліміту розширення ЄС 27, що дасть можливість вирішити найболючіше політико-правове питання прийняття та узгодження рішень. Подібне рішення призведе до посилення контролю над міграційними потоками, збільшенням практики видачі тимчасових або циклічних віз. У найближчі роки Європа представить новий «бренд ЄС» для того, щоб він – Союз, став домівною новому молодому поколінню європейців.

Різниця між Україною та країнами ЄС надзвичайно велика як за ефективністю механізмів налагодження всіх сфер суспільної життєдіяльності, так і за цінностями та ціннісними орієнтаціями, які хоч певним чином і співпадають на рівні архетипів, але на рівні суспільної практики мають значні відмінності. Суттєве погіршення умов життя населення України із значною вірогідністю «веде» у прірву соціальних заворушень та навіть вибухів. Перспективним шляхом для України має стати рух у напрямку до посиленої демократизації всіх сфер суспільної життєдіяльності, адже Україна вже зараз знаходиться «на межі» власного і залежного від інших країн розвитку.

ВИСНОВКИ

Здійснене дисертаційне дослідження дає можливість сформулювати висновки, які у сукупності вирішують поставлені наукові завдання, що мають важливе значення у комплексі проблем політології.

Зміст політичних цінностей описано за допомогою феномену «преференційної детермінації», який полягає у розщепленні цінності в ході політичної взаємодії на ідеальний і реальний компоненти. Ідеальний компонент представляє собою зразок, ідеал або мету політичної дії, в той час як реальний компонент і є тим, чим стає цінність у взаємодії між політичними суб'єктами, а саме адаптованою кількісно-якісною характеристикою політичного простору.

Під цінностями політичного простору розуміють предмети матеріальні або ідеальні, ідеї або інститути, які є складовими частинами політичного

простору та по відношенню до яких актори, які наділені відповідними потребами та інтересами, позиціями та диспозиціями, що визначають статичку та динаміку положення актора в певному просторі, займають позицію оцінки, володіння якими відчують як необхідність. Аналізуючи цінності будь-якого політичного простору, маємо максимально наблизитися до реалій політичного життя, політичної боротьби, до дійсної структури політичного простору.

Європейців єднає історично сформований світогляд, що складається з традицій розвитку демократії як найкращого з режимів, які Європа переживала. Досвід розбудови громадянського суспільства і набуття ним ефективності єднає європейців у впевненості в можливості вирішувати і налагоджувати власне життя. Досвід відмови від колоніальної системи (де-юре) і від світової гегемонії (де-факто) сформувався у європейців толерантності по відношенню до інших культур, інших народів, інших ідентичностей. Європейський Союз як результат інституціоналізації всіх полів (політичного, економічного, соціального, культурного) не став би успішним проектом, якщо б не мав такого підґрунтя. Але створення ЄС відбувалося під прапором перш за все економічної інтеграції, а не соціально-культурної чи політичної.

Аналіз реалізації демократичного ідеалу в Україні довів, що основними чинниками, які стоять на заваді розвитку демократії є корупованість влади, її невідповідність громадянам; слабкість громадянського суспільства що виражається насамперед у неготовності суспільства ставити вимоги до обраних лідерів та здійснювати громадський контроль за органами влади; непрозора система ухвалення державних рішень; олігархічно-кланова побудова української економіки, залежність бізнесу від влади; низький рівень добробуту громадян.

Економіка залишається головною домінантою європейської інтеграції. ЄС має проблеми не лише у тих питаннях, які найтяжче вирішувалися завжди – політиці, але й в тому, що ЄС об'єднало – в економіці. Союз перетворився на Європу двох швидкостей, в якій вже давно відбуваються дискусії з приводу поділу ЄС на авангард або локомотив, що складається з передових держав-членів, і на держави, які рухаються навздогін.

Проблеми, які Європа має вирішувати сьогодні, мають переважно політичний характер. Їх не можна вирішити функціональним імперативом інтеграції, яка посилюється спільними ринками і кумулятивними наслідками прийнятих рішень. На сьогодні найбільш важливими для Європи є три проблеми: актуальні ризики розширення на Схід; політичні наслідки економічної інтеграції; політичне становище у світі, яке кардинально змінилося за останні роки. Варто врахувати також те, що політична ідентичність громадян, без якої Європа не може стати дієздатною, формується лише в наднаціональному суспільно-політичному просторі. Формування європейської свідомості й ідентичності не може бути здійснено лише шляхом елітарного впливу згори та адміністративних рішень, як рух товарів та капіталів у спільному економічному і валютному просторі. Зважаючи на все це, успіх політичного об'єднання Європи є надзвичайно важливим, адже це своєрідний

експеримент, який може стати прикладом для інших регіонів світу. В Азії, Латинській Америці, Африці і в арабському світі лише починають вимальовуватися підходи та методи політичного об'єднання на великих просторах.

У результаті аналізу українських реалій визначено, що система механізмів демократії перебуває в стані початкової розбудови та незабезпеченої легітимності. До пріоритетів, які зможуть забезпечити розвиток українського суспільства, слід віднести посилення реальних демократичних процесів, у тому числі прозорості у діяльності органів державної влади; зростання активності громадянських ініціатив; формування механізмів участі народу в прийнятті рішень; забезпечення зворотного зв'язку «влада – народ»; формування дієвого механізму відкликання народного депутата; налагодження практики застосування норм соціальної, політичної та юридичної відповідальності суб'єктів державної влади.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Щербакова Ю. Політична ідеологія як система цінностей та групових переконань / Ю. Щербакова // Віче. – 2009. – № 16. – С. 26-29.
2. Щербакова Ю. Формування єдиного європейського соціального простору: історико-соціологічний та політологічний аналізи / Ю. Щербакова // Політологічний вісник : Зб. наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2009. – Вип. 45. – С. 168-181.
3. Щербакова Ю. Фіксація європейських цінностей в «Договорі, що запроваджує Конституцію для Європи» / Ю. Щербакова // Нова парадигма : [Журнал наукових праць] / Гол. ред. В. П. Бех. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 91. – С. 169-181.
4. Щербакова Ю. До питання конкретизації поняття «цінності політичного простору» / Ю. Щербакова // Гілея : [науковий вісник]. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2010. – Випуск 36. – С. 414-422.
5. Щербакова Ю. Основні напрями практичного втілення демократичного ідеалу в Україні / Ю. Щербакова // Нова парадигма : [Журнал наукових праць] / Гол. ред. В. П. Бех. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 96. – С. 125-135.

Статті в інших наукових виданнях:

6. Щербакова Ю. Е. Природоохоронна сфера діяльності громадських організацій // Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: [монографія] / [за наукового ред. В. П. Бека] – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 415-441.

7. Щербакова Ю. Синергетична інтерпретація організації як об'єкта управління / Ю. Щербакова // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – Вип. 60. – С. 198-210.

8. Щербакова Ю. Соціальні конфлікти і ризики сучасного українського соціуму / Ю. Щербакова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління: «Соціологія управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології» Т. VIII Вип. 3 (80). – Донецьк : ДонДУУ, 2007. – С. 385-390.

Матеріали конференцій:

9. Щербакова Ю. Синергетический взгляд на проблему управления организацией / Ю. Щербакова // Соціологія в контексті сучасних соціальних змін : [Матеріали IV Міжвузівської наук.-практ. конф. Київ, 27 квітня 2006 р.]. – К. : МАУП, 2007. – С. 68-79.

10. Щербакова Ю. Політичний простір: гра без правил? / Ю. Щербакова // (Пост)сучасність і наука: соціологія у пошуках себе та суспільства / Збірник тез доповідей учасників V Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів, Харків, 2007 р. – Харків : Видавничий центр Харківського національного університету імені В. П. Каразіна, 2007. – С. 290-291.

11. Щербакова Ю. До питання про створення генерального плану розвитку Української держави / Ю. Щербакова // Державне самоуправління та місце самоврядування : Тези VIII Міжнар. наук. конгресу, 27-28 березня 2008 р. – Х.: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – С. 154-155.

12. Щербакова Ю. До проблеми геополітичного визначення України / Ю. Щербакова // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій: [Матеріали Міжнар. наук. конф. для студентів, аспірантів, науковців. У 6 ч., Суми, 2008 р.]. – Суми: РВВ СОППО, 2008. – Ч.1. – С. 123-125.

13. Щербакова Ю. Функціональний портрет української державності у дискурсі національної інтегруючої ідеї / Ю. Щербакова // Політична культура суспільства: джерела, впливи, стереотипи : [Збірник статей і тез за матеріалами Всеукраїнської науково-теоретичної конференції – XX Харківські політологічні читання, Харків, 2008 р.]. – Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, 2008. – С. 353-356.

АНОТАЦІЇ

Щербакова Ю. Е. Цінності об'єднаної Європи у контексті демократизації політичної культури українського суспільства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертацію присвячено комплексному політологічному аналізу цінностей українського суспільства, впливу на них цінностей об'єднаної Європи з точки зору демократизації політичної культури українського суспільства з пролонгацією існуючих тенденцій на майбутнє.

У роботі створено змістовний каркас спільних європейських цінностей, здійснено їх класифікацію, визначено основні тенденції їх трансформації. У ході дослідження специфіки цінностей політичної культури українського суспільства було визначено проблеми, перспективи та загальні тенденції на майбутнє щодо впровадження демократичного ідеалу в Україні. Також запропонований ціннісний узагальнений політичний портрет українського суспільства.

У підсумку зазначено, що успіх політичного об'єднання Європи є надзвичайно важливим, адже це своєрідний експеримент, який може стати прикладом для інших регіонів світу. В Азії, Латинській Америці, Африці лише починають вимальовуватися підходи та методи політичного об'єднання на великих просторах.

Ключові слова: цінності, політичні цінності, політична культура, демократизація, об'єднана Європа, українське суспільство.

Щербакова Ю. Э. Ценности объединенной Европы в контексте демократизации политической культуры украинского общества. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2011.

Диссертация посвящена комплексному политологическому анализу ценностей украинского общества, влияния на них ценностей объединенной Европы с точки зрения демократизации политической культуры украинского общества с пролонгацией существующих тенденций на будущее.

В работе создан содержательный каркас общих европейских ценностей, проведена их классификация, определены общие тенденции их трансформации. В ходе исследования специфики ценностей политической культуры украинского общества определены проблемы, перспективы и основные тенденции на будущее в отношении реализации демократического идеала в Украине. Также предложен общий ценностный политический портрет украинского общества.

Указано, что успех политического объединения Европы очень важен, поскольку является своеобразным экспериментом, который может стать примером для других регионов мира. В Азии, Латинской Америке, Африке только начинают просматриваться подходы и методы политического объединения на больших пространствах.

В процессе исследования сделан вывод о том, что европейская интеграция усиливалась за счет тех отраслей, которые определялись

государствами-членами ЕС наиболее благоприятными для этого, в первую очередь не за счет политики. Основные успехи были достигнуты в экономике: в этой отрасли правительства согласились на существенную передачу своего суверенитета на наднациональный уровень. Очевидно, что в экономической отрасли, в отличие от политической, преимущества сильных наднациональных институтов общего рынка превышают последствия утраты полномочий лидерами отдельных стран.

Проблемы, которые Европа должна решить сегодня, имеют исключительно политический характер. Их нельзя решить функциональным императивом интеграции, которая усиливается общими рынками и кумулятивными последствиями принятых решений. На сегодня наиболее важными для Европы являются три проблемы: 1) актуальные риски расширения на Восток; 2) политические последствия экономической интеграции; 3) политическое положение в мире, которое кардинально изменилось за последние годы. Также следует учитывать, что формирование европейского сознания и идентичности не может быть реализовано только путем элитарного влияния сверху и административных решений, как движение товаров и капиталов в общем экономическом и валютном пространстве.

Ключевые слова: ценности, политические ценности, политическая культура, демократизация, объединенная Европа, украинское общество.

Shcherbakova Y. The values of United Europe in the context of democratization of political culture of Ukrainian society. – Manuscript.

The dissertation for the degree of the candidate of political science on a specialty 23.00.03 – political culture and ideology. – National Pedagogical M. Dragomanov University. – Kyiv, 2011.

The dissertation is devoted to the complex political analysis of values of Ukrainian society, influence of the values of United Europe on them in terms of democratization political culture of Ukrainian society with prolongation of existing trends for the future.

A meaningful framework of common European values is created in the paper, their classification is made, and the major trends of their transformation are defined. Problems, prospects and general trends for the future, as too implementations of the democratic ideal in Ukraine are defined during the research of specific values of the political culture of Ukrainian society. Also a generalized valuable political portrait of Ukrainian society is proposed.

It is noted in the summary that success a political unification of Europe is extraordinary important as it is a peculiar experiment which may become an example for other regions of the world. Approaches and methods of political unification on grate spaces only began to take shape in Asia, Latin America, and Africa.

Key Words: values, political values, political culture, democratization, United Europe, Ukrainian society.